

Címlapsztori Németországból

Esterházy Péter Béke-díja

Spanyolország–Magyarország 10:3... Esterházy tiszteletére így fordíthatjuk le kedvenc időtöltésének, a focinak a nyelvére azt a kirívó vereséget, amelyet a magyar sajtó október 9-én szenvedett el Esterházy Péter irányában mutatott érdektelensége okán.

Míg a spanyol napilapok, a rádió- és tévéállomások tíz újságíróat delegáltak ama októberi vasárnapon Frankfurtba, amikor a magyar író és hazája egész Németország és jószerint egész (Nyugat-)Európa figyelmének középpontjába került, addig tőlünk egy napilap (Népszabadság), egy hírügynökség (MTI) és egy rádió (a közszolgálati) küldött egy-egy máskülönben is állandóan Németországból tudósító krónikást a könyvvásár kiemelkedő eseményére.

Mi, magyarok e tekintetben azon a napon kikapunk még egyebek között Hollandiától (4:3), Olaszországtól (5:3), a franciáktól (5:3), a lengyelektől (4:3), ugyanakkor kiharcoltuk a döntetlent a Frankfurthoz, Európához földrajzilag oly közel eső (ezt vegyük egyfajta humoros megjegyzésnek) Kolumbiával és Peruval. A sportszerűség kedvéért mindenképpen meg kell jegyeznünk, hogy a döntetlen dacára a kolumbiaiak figyelemreméltoan jól játszottak: az Esterházy elé passzolt labdáik (vagyis: kérdéseik) a mester játékának (írásainak) határozott ismeretéről tanúskodtak. Megjegyzendő továbbá, hogy e sorok írójának berlini lakószomszédai, a madridi konzervatív *ABC* és a barcelonai kicsit „balos” *la Vanguardia* című napilapok munkatársai (egyikük harminc, másikuk harmincegy éves), akikkel együtt autózott Berlinből Frankfurtba, útközben egy darabig komolyan vitáztak egymással azon, hogy a *Harmonia Caelestis* szójátékai a német vagy a spanyol fordításban ülnek-e jobban (ezek szerint ezt is, azt is olvasták – jelezzük, egyik spanyolunk sem irodalmár, mindössze „mezei” politikai tudósítók).

A nemzetközi sajtó esterházyádája a Béke-díj kapcsán annál is inkább figyelemremélto, mivel azon a bizonyos októberi hétfőjén a következők történtek még:

- A könyvvásár központi vendégévé az arab világot, annak irodalmát, kultúráját tették meg. Elképzelhető, hogy három héttel az amerikai elnökválasztás előtt, egy szeptember 11-e óta folyamatosan zajló globális vita (hogy ugyanis a keresztény és a muzulmán civilizá-

ció harcáról szól-e korunk, vagy sem) közepette tartott példa nélkül álló, politikailag felettből kényes prezentáció önmagában véve is „ellophatta volna a show-t” Esterházytól. De nem lopta el.

- Mint ahogy Elfriede Jelinek éppen bejelentett Nobel-díja sem tudta ellopni; és

- Jacques Derrida ugyancsak ama hétfőjén bekövetkezett halála sem tudta ellopni, de legalábbis beárnyékolni az érdeklődést Esterházyinak a Pál-templomban tartott „mennybemenesztése” iránt.

A rendkívül gazdag német sajtóban – nem tudományos alaposággal végzett kutatásaink szerint – valószínűleg egyetlen olyan orgánus sem akadt azon a hétfőjén és az azt követő hétfőn, amely ne említette volna volna Esterházy és Magyarország nevét. A

bulvárlapok, a partykat, közéleti eseményeket, sztárok életét figyelemmel kísérő tévéműsorok ezúttal a szokásoktól eltérően (merthogy a Pál-templomban lényegében megjelent az egész német médiaelit sztárgárdástul: Gottschalkostul, Friedmannostul, Harald Schmidtestül, meg hogy ott volt a fél kormány, és az első padsorban hangosan kacarászott Esterházy „bemondásain” Köhler államfő is) – a komoly napilapokhoz hasonlóan szintén vezető hírként foglalkoztak egy – úgy hinnénk – „csupán” a német intellektüeleket érintő, rangos, következőképpen széles nézői, olvasói tömegek számára érdektelennek tetsző kultúrpolitikai eseménnyel.

Az a bizonyos „esterházyáda” talán ki sem érdemelne eme, jelen cikkünk számára hevenyészett kifejezést, ha a németországi sajtó csak a frankfurti könyvvásár hétvégéjén foglalkozott volna intenzíven Esterházy életútjával.

– Senki sem kapcsolta ki a készülékét, senki sem kapcsolt át másik adóra Esterházy-riportunk közben – mondja kérdésünkre Rolf Benneter, az egymillió-nyolcszázézeres nézettségű *Aspekte* című heti kulturális televíziós magazin egyik szerkesztője. Az *Aspekte* a német nyelvű televíziózás legismertebb, legnézettebb művészeti, szellemtörténeti, kulturális híradója, amely péntek esténként látható a közszolgálati ZDF-en. Benneterék csapata még jóval a díjátadás előtt elutazott Magyarországra, hogy Esterházy-nak a szülő- és alkotóhely szellemével egyetemben „állítson emléket”, más szóval pergő, humorral telített, család- és országtörténetet magában foglaló riportot készítsen.

– Pillanatról pillanatra követni tudjuk a nézettség alakulását – folytatja Benneter –, így elmondhatom, hogy a Magyarország–Esterházy-riport azon ritka anyagaink közé tartozott, amelyeket végig rendkívül feszült figyelem kísért, tényleg senki sem kapcsolt át az adás közben. – A műsorszerkesztő elárulja, hogy körükben kötelező a lelkiismeretes felkészülés. Akármelyikőjüknek osztják is ki az adott riport elkészítését, minden szerkesztő köteles olvasni a szóban for-

gó író (megnézni a szóban forgó mozifilmet, meglátogatni a szóban forgó kiállítást stb). – Mindannyiunkat megejtett Esterházy szellemessége, nyelvi találmányossága, többen vélekedtünk úgy, hogy ez az ember egy zseni, Magyarország pedig, és különösen Budapest Európa egyik legizgalmasabb, legpezsgőbb országa, városa – dicsér bennünket agyba-főbe a német televíziós.

Ez a vélemény valójában eléggé „átjött” tévériportjuktól. (Mellesleg a ZDF a könyvvásár ideje alatt is készített egy élő beszélgetést a magyar íróval, s komoly interjút közölt vele a nagy közszolgálati adó, az ARD konkurens műsora, a *Kulturreport*, valamint a német–svájci–osztrák koprodukcióban működő 3Sat s a német–francia Arte is.)

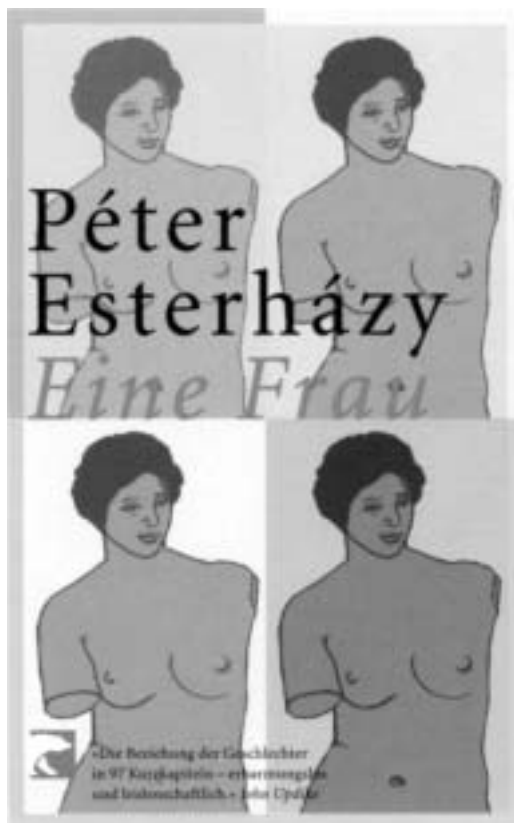
A rádiók világában a Deutschwelle-Deutschlandradio közszolgálati komplexum – amellet, hogy élőben közvetítette a Pál-templomban zajló ünnepséget (mint ahogy élőben adta azt a Phönix nevű közéleti-közszolgálati tévécsatorna és a WDR, a West-deutsche Rundfunk is, amely az ARD csoport legnagyobb tagja) – előzetesen sorozatot szentelt a kortárs magyar íróknak: többek között Kertész Imrének, Darvasi Lászlónak, Eörsi Istvánnak, s természetesen külön is meginterjúvolta a „sztárt”, Esterházyt. Újra

és újra figyelemreméltó volt a riporterek felkészültsége nemcsak az íróból, hanem Magyarországból is.

Végül, de nem utolsósorban szólni illik a nagy, országos napilapok „ódáiról”.

„Egy igazi, hiteles polgári gondolkodó, aki főnem...” – ha nem is szó szerint, de nagyjából minden újság eljátszott az olvasó figyelmét borítékolhatóan felkeltő párosítással. Esterházy családtörténete azonban nem csupán újabb irodalmi alkotásai, hanem – és elsősorban – a származás egyedisége miatt is olyan „ziccer”, amelyet nem hagyhatott ki egyetlen zszurnaliszta sem.

A jobboldali, konzervatív *Die Welt* átvette azt a jellemzést, amely szerint Esterházy valójában hívó katolikus és konzervatív író, ám hazájában mégis sokan en-

nek az ellenkezőjét állítják róla. Több német riporter erről meg is kérdezte az érintettet, aki lényegében a díjat megköszönő templomi beszéd erre vonatkozó gondolatát ismételte meg: azt, hogy nem tartja magát politikai írónak, de olyan rendszerben nőtt fel, amelyben már az is politikálásnak számított, ha valaki nem politizált. A mai közeg pedig olyan, hogy minden téma mögött politikum is meghúzódik, következőképpen képtelenséget állít, aki teljesen apolitikusnak mondja magát. Ugyanakkor – ezt is tartalmazza mind a beszéde, mind majdnem minden Németországban adott interjúja – valójában a szavakban, a nyelvben, a magyar nyelvben – és csak abban! – éli ki magát, nem politizálni kíván az irodalommal, csupán azt ismeri el, hogy az irodalomban elkerülhetetlenül van valami politikum is.

Ami pedig elfogultságait, elkötelezettségét illeti, „rábízom az egymással vetélkedőkre, hogy maguk között eldöntsék: konzervatív katolikus vagyok-e, vagy zsidóbérenc-liberális, vagy valami egészen más. Igazából azt az egyet nem szeretem, amikor idegenszívűnek minősítenek” – mondta egy rádióinterjúban Esterházy Péter.

A konzervatív *Frankfurter Allgemeine*-ben, a legtekintélyesebbnek tekinthető újságban ugyanúgy címoldalas méltatást kapott a magyar író, mint a liberális, a német sajtószakma által egy friss felmérés szerint a legjobbnak tartott német napilapban, a Münchenben megjelenő *Süddeutsche Zeitung*-ban. (A *Frankfurter Allgemeine*, akárcsak a radikális berlini *Tageszeitung*, a TAZ teljes terjedelmében közölte a „mester” egész oldalt betöltő beszédét is.) A TAZ más-különben Esterházy díjazása kapcsán alaposan belement azokba a közéleti vitáinkba, amelyek a „ballib” és a jobboldal szellemi vezetői között zajlanak, nem titkoltan az előbbi érveivel rokonszenvezve. Berlin mindkét fő újságja, a *Tagesspiegel* (féloldalas fotóval egyetemben) és a *Berliner Zeitung* címlapsztoriként adta elő a Béke-díjas író történetét, amely – mint a cikkek érzékeltették – nyilvánvalóan elválaszthatatlan Magyarországtól, annak közeli és távoli múltjától.

Ami a Pál-templomban elhangzott Esterházy-beszéd kritikáit illeti, nos, a kritika mint olyan elmaradt. E mögött az az íratlan szabály húzódik meg, hogy a német sajtó hagyományos tisztelettel fogadja minden évben a Börsenverein aktuális kitüntetettjét, személyét – de legalábbis a laudációra adott válaszbeszédét – soha nem is minősíti, gondolatait pedig vagy teljes egészében vagy csekély rövidítéssel közli.

Ettől függetlenül éppen a *Süddeutsche* volt az a lap, amely külön cikkében is felhívta az olvasó figyelmét arra, hogy a külföldi irodalmárok közül Esterházy Péter tudta eddig a legárnyaltabban, ugyanakkor a legközérthetőbben kifejezésre juttatni, hogy a német nép tiszteletet érdemel, mert: képes volt a *Vergangenheitsbewältigung*-ra („mely kifejezésnek a magyarban nincs megfelelője” – Esterházy), vagyis a német történelem náci fejezetének kibeszélésére és annak a nemzet „szervezetéből való kivetésére”, azután az Auschwitz lelepleződését követő idők reménytelenségének legyőzésére és végül a külföld állandósult németellenes előítéletei okozta igazságtalanságok, sérelmek – mint büntetések – csendes tudomásulvételére, az abba való beletörődésre.

Esterházy beszédének ez utóbbi, felületesen idézett gondolatait a frankfurti Pál-templom előkelő, mindenesetre

befolyásos publikuma körében – nem úgy, mint más részekenél, amelyeknél tapsban tört ki a közönség – csend, feltűnően mély csend fogadta.

A krónikás még mindig tűnődik e csend jelentésén...

Azért valami azt súgja neki, hogy a közönségnek imponált Esterházy Péter mondanivalójának ez a része is, de ezt még nem nyilváníthatja ki hangosan. Mert az idő egyselőre csak arra érett meg, hogy Esterházy beszéljen a németek helyett, a németek nevében.

Tőle tudniillik hiteles és ráadásul garantáltan (már csak a világsajtó révén is) világraszóló az egész mondanivaló.

Mi, magyarok pedig legyünk büszkék (erre is).

Zentai Péter

Európai utas

